

Sejtváz (cytoskeleton):

Mikrotubulusok, mikrofilamentumok,
intermedier filamentumok és társult
sejtorganellumok

Dr. Röhlich Pál
prof. emeritus

ÁOK 2018/2019 I. félév:
2018. szept. 21.

A sejt váz a sejt fehérjetermészetű fonalakból álló vázrendszere

(formatartás és sejtmozgások)

1. Mikrotubulusok (25 nm $\emptyset$)

2. Mikrofilamentumok (6-8 nm $\emptyset$)

3. Intermediér filamentumok (10 nm $\emptyset$)

- globuláris fehérjékből polimerizálódnak,
- gyors fel- és leépülés (dinamikai instabilitás),
- mozgató fehérjék (molekuláris motorok) társulnak hozzájuk,
- konzervatív fehérjék az evolúcióban

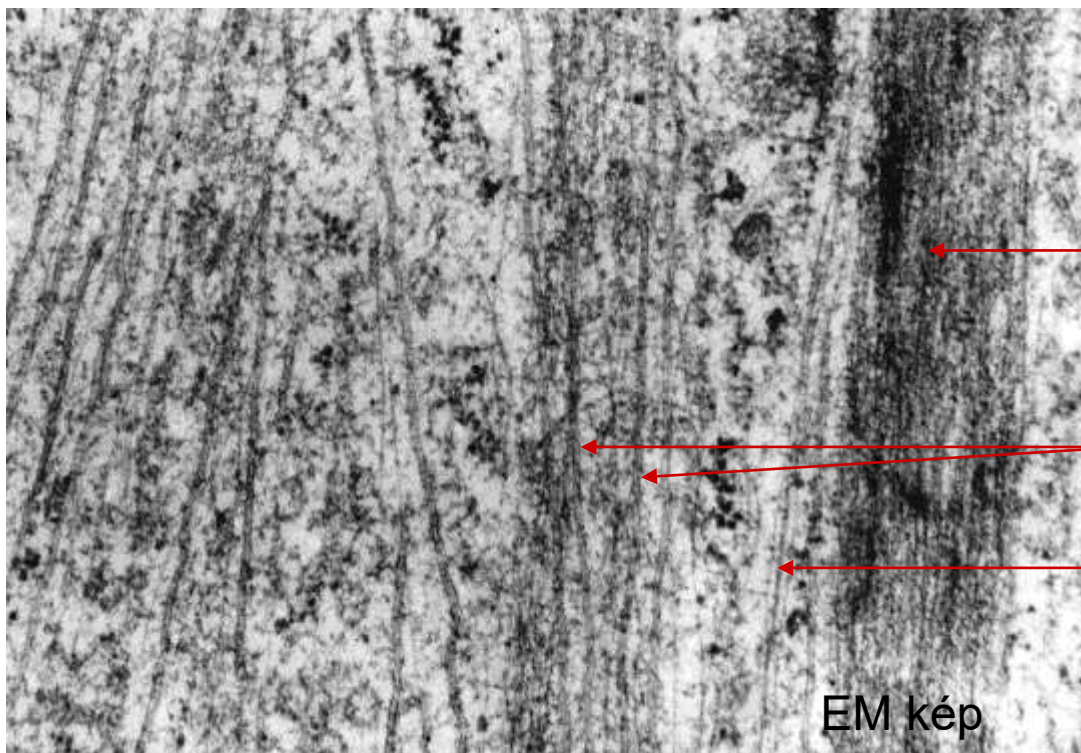
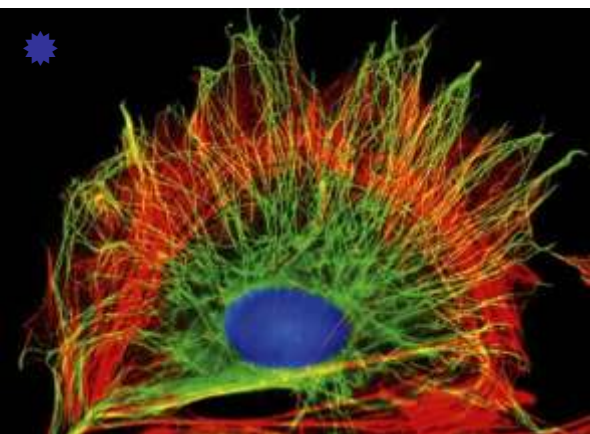
fibrilláris fehérjék, ellenállóak és nincs dinamikai instabilitás, tartós belső váz, újak az evolúcióban

Fénymikroszkópos immuncitokémia aktin és tubulin ellenes ellenanyagokkal

zöld: mikrotubulus,

vörös: mikrofilamentum

kék: sejtmag

mikrofilamentum-köteg

mikrotubulus

intermediér filamentum

EM kép

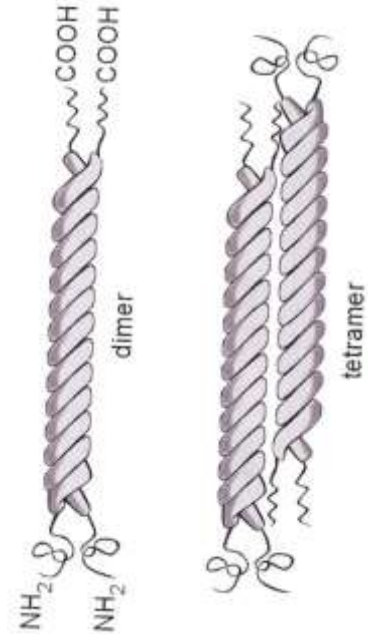
A sejtvíz elemeinek molekuláris felépítése

Mikrotubulus

Mikrofilamentum

Intermedier filamentum

Mikrotubulusok (MT)

Molekuláris szerkezet: tubulin dimer (α és β tubulin globuláris fehérje, kötött GTP-vel)

dimerekből lánc: **protofilamentum**

13 db protofilamentum hengerpalást mentén: **mikrotubulus**

Polarizáltság: - vég (szabad α -alegységek), + vég (szabad β -alegységek), + végen gyorsabban nő

Növekedés: új, GTP-t tartalmazó dimerek kötődnek a + véghez, energia nem kell (self-assembly)

Stabilitás: a dimer csak a GTP-t kötött β -alegységgel stabil,

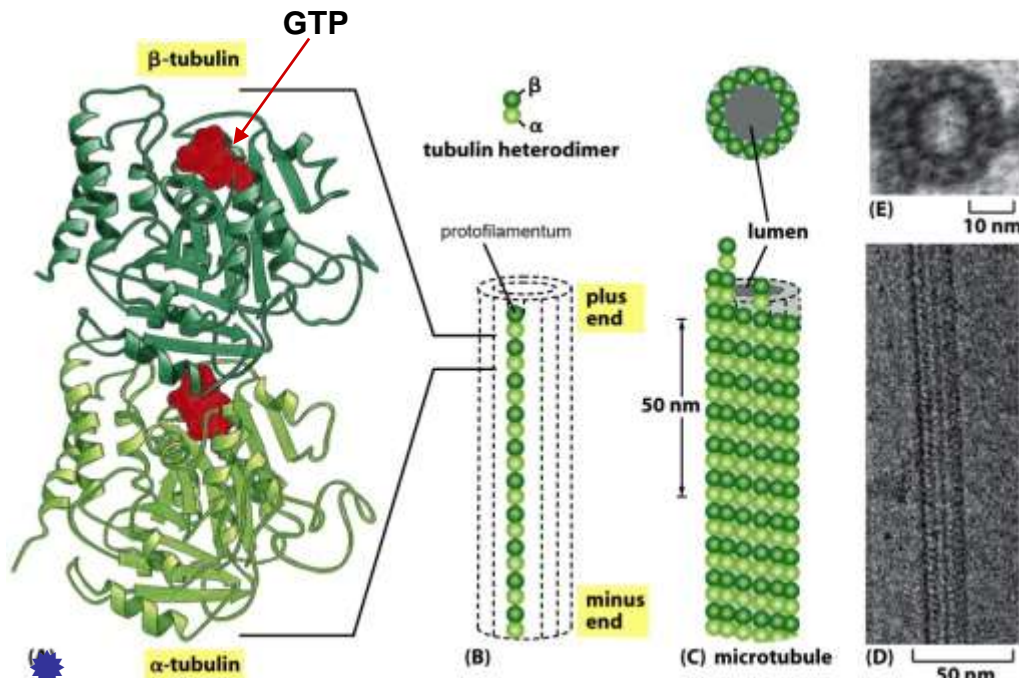

Figure 16-11 Molecular Biology of the Cell 5/e (© Garland Science 2008)

Dinamikus instabilitás: MT-ok állandó gyors fel- és leépülésben vannak. [16.1-MT instability.mov](#)

GTP lassan hidrolizál GDP-vé, ezzel a β -alegység nem tud új dimert kötni, a MT a + vég felől gyorsan lebomlik.

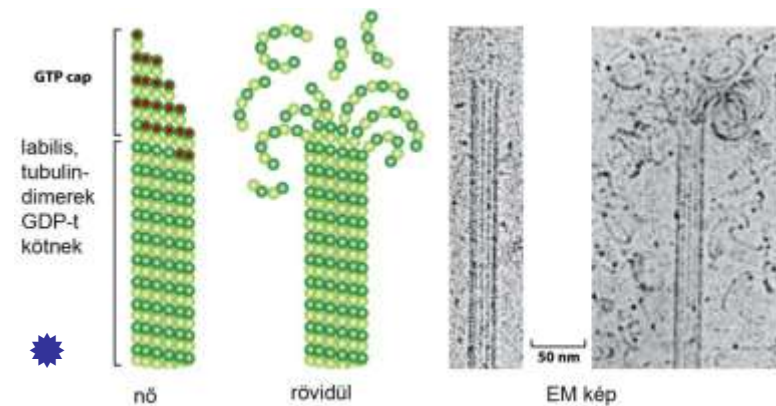

Figure 16-16c Molecular Biology of the Cell 5/e (© Garland Science 2008)

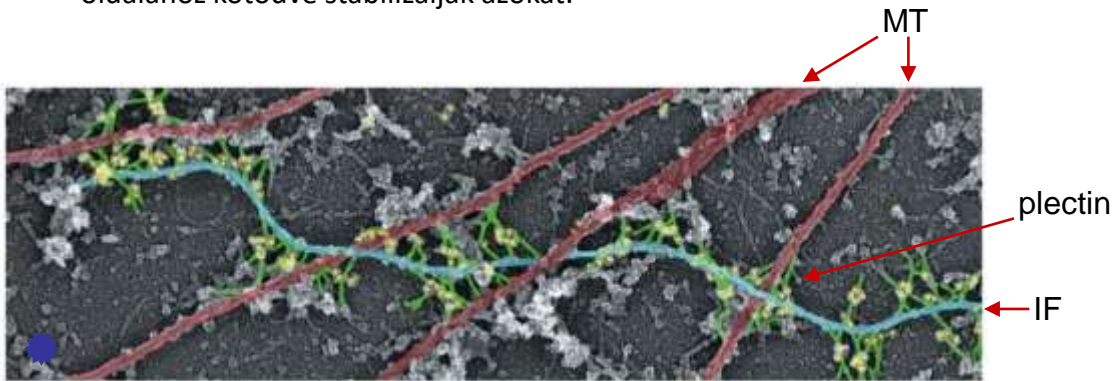
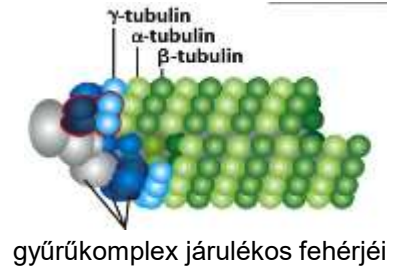
Mikrotubulusokat szabályozó fehérjék

γ -tubulin gyűrűkomplex: Nukleációs struktúra a MT-képződés megindulásához. γ -tubulinból álló gyűrű, melyet egy fehérjekomplex stabilizál. MT – vég.

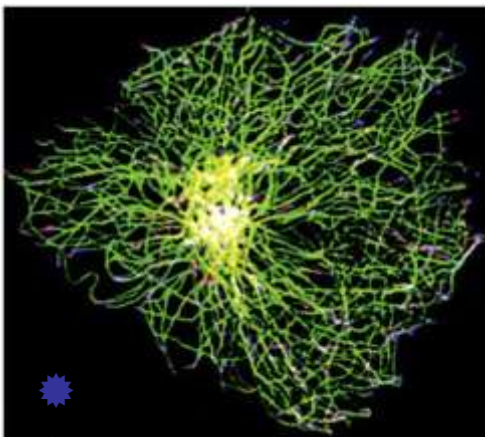
stathmin: tubulin alegységekhez köt, gátolja a MT-képződést

katanin: szétöri a MT-t

Egyéb MAP-ok (mikrotubulushoz asszociált proteinek): a MT-ok oldalához kötődve stabilizálják azokat.

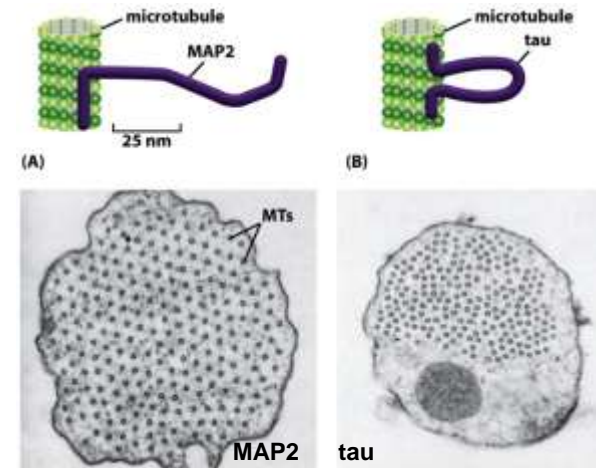

plectin: a MT-okat intermedier filamentumokhoz (IF) köti

+ TIP: a MT + végét köti egyéb struktúrákhoz (pl. membránhoz)

Immuncitokémia, + végeken vörös pontok a TIP-ek

MAP2: nagyobb távolság a MT-ok között

tau: a MT oldalához kapcsolódva keresztbeköti a MT-okat (MT-nyaláb)

Két EM kép, b.o. MAP2 képez nyalábot a MT-ok között, j.o. a tau fehérje.

Mikrotubulus-mérgek

Őszi kikerics, *Colchicum autumnale*, hatóanyag: **colchicin**

Rózsás meténg, *Vinca rosea*, hatóanyag: **vinblastin, vincristin**

Tiszafa, *Taxus baccata*, hatóanyag: **taxol**

Colchicin, vinblastin, vincristin: tubulin dimerekhez kötődve gátolja a MT felépülését.

Taxol: MT-hoz kötődve stabilizálja azt. Gátolja a MT dinamikát.

Kétféle felhasználás:

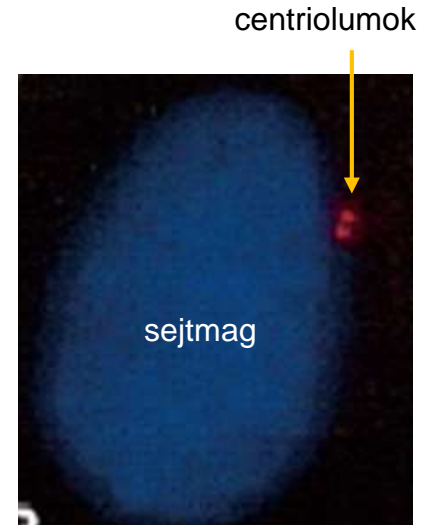
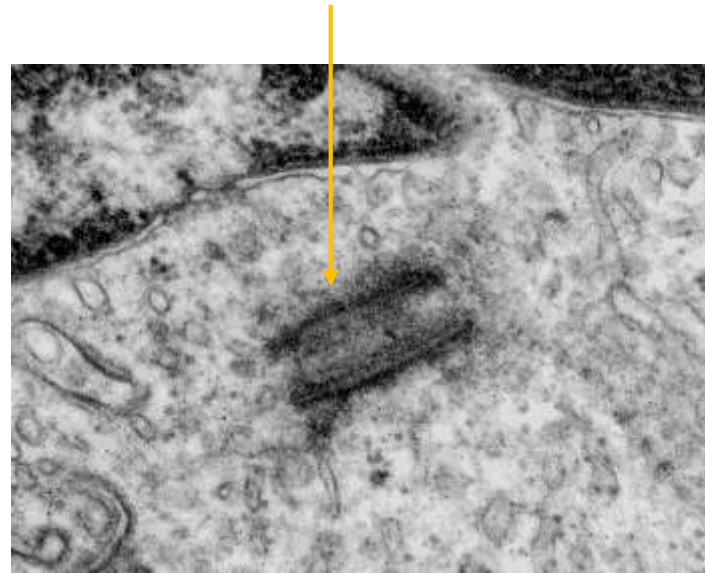
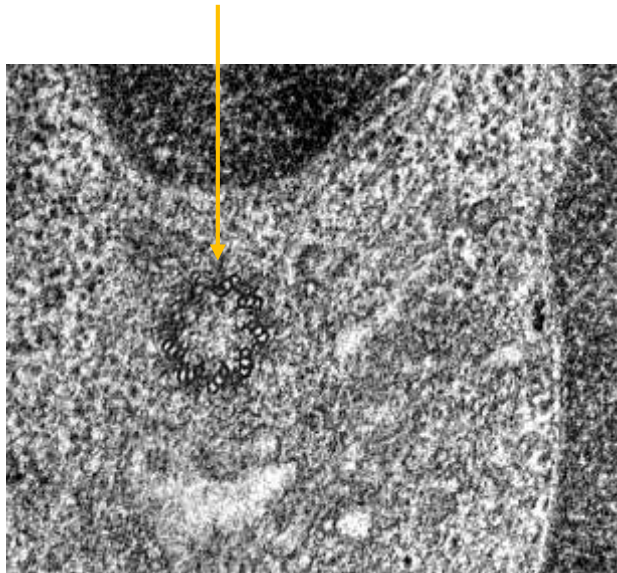
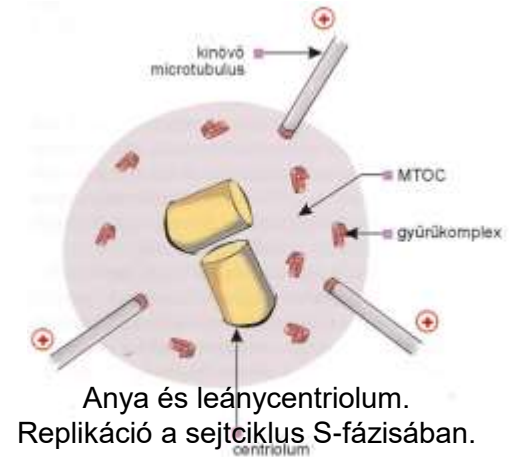
1. Mikrotubulus-funkciók sejtbiológiai tanulmányozása
2. Rákellenes szerek (gátolják a sejtosztódást a MT-gátlás révén)

Cytocentrum (centrosoma)

Sejtorganelum a mag mellett, annak behúzóadásában. Részei:

1. MTOC (MT-organizáló centrum), cytoplasmaterület (centromatrix) γ -tubulin gyűrűkomplexekkel (kb. 50 db.), ezekből nőnek ki a MT-ok sugárirányban, + végükkel a sejtperiféria felé.

2. Centriolumok (2 db.), hengerded testecskék, átmérő 0,15 μm , hossz 0,25-0,5 μm . Szélén 9 db MT triplet (**9x3 elv**).

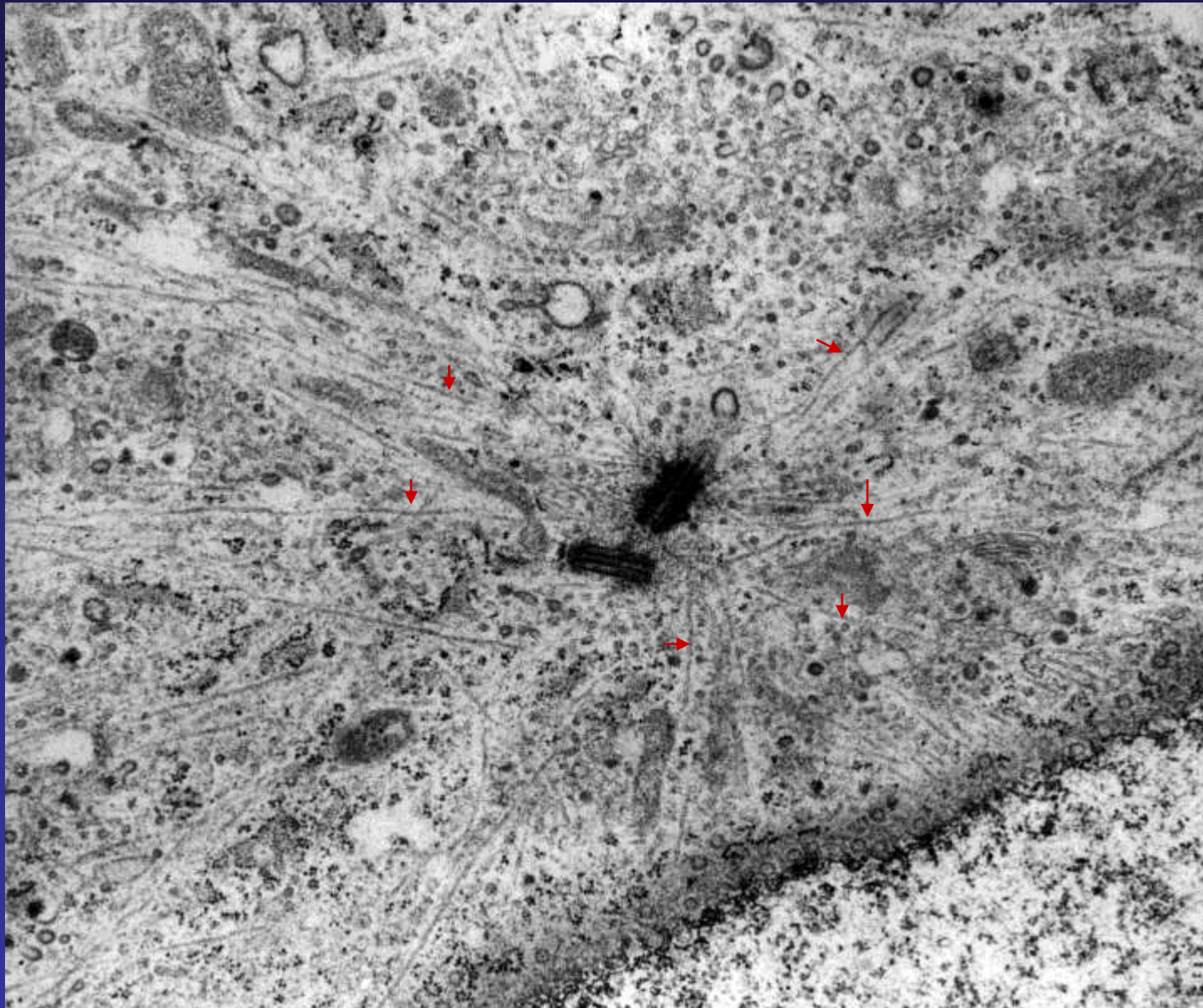
Centriolum keresztmetszet,
EM kép

Centriolum hosszmetset,
EM kép

Centriolumok
fénymikroszkópban

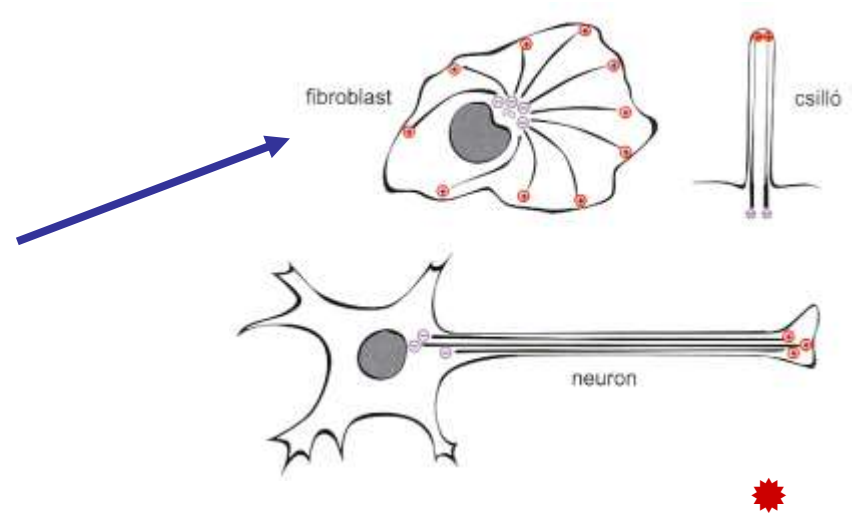
A cytocentrum EM képe a 2 centriolummal és a MTOC-ből
kisugárzó mikrotubulusokkal

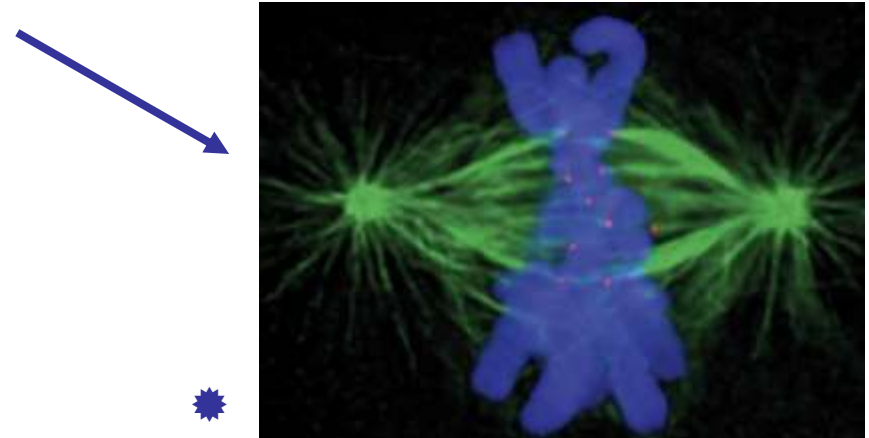

A centrosoma (cytocentrum) funkciói:

1. Az MTOC révén kialakítja a MT rendszer irányítottságát (- végük a cytocentrumban, + végük a periféria felé)
[16.5-microtubule dynamics.mov](#)

2. Kialakítja az osztódási orsó pólusait, és ezzel irányítja a kromoszómák mozgását.

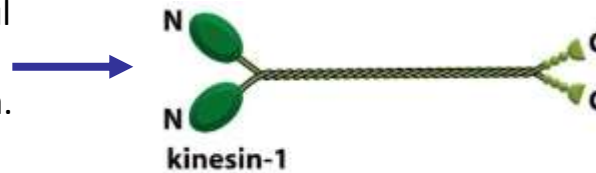
3. A centriolumok a csillók basalis testjét alkotják (osztódással és a sejtmembrán alá vándorlással)

Mozgató fehérjék (molekuláris motorok) mikrotubulusokon

A **mozgató fehérjék**: ATP-hasításból felszabaduló energiát mozgássá alakítják át. Feji rész köti az ATP-t és MT-t és mozdul el konformációváltozással. (ciklus: ATP-kötés és hasítás, kötődés a sejtvázs filamentumához, fej elmozdulásával mozgás, leválás). Ismétlődő ciklusok. Mozgás eredménye: vagy „vándorol” a sejtvázsstruktúra mentén, és ezzel hozzá kötődő anyagokat szállít, vagy rögzített állapotban egy mobilis sejtvázelemet csúsztat el. Mikrotubuluson kétféle mozgató fehérje mozog: kinesin és dynein.

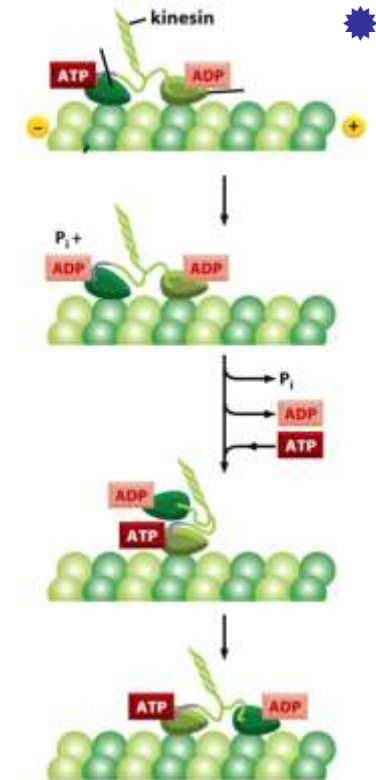
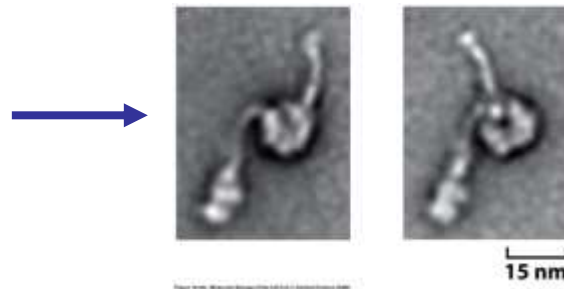
Kinesin: fej, nyak, fark. 2 lánc egymás körül csavarodva dimert alkot, ez a funkcionális forma. Öt nagy család, sokféle kinesinforma.

A MT + vége felé vándorol („+ vég motor”)

Dynein: 1 nehézlánc (500 kD!) és több könnyű lánc. Nehézláncon gyűrű egy nyéllel, ATP bontásra ez elforog.

A MT – vég felé vándorol („- vég motor”)

[16.7-kinesin.mov](#)

A MT-rendszer funkciói

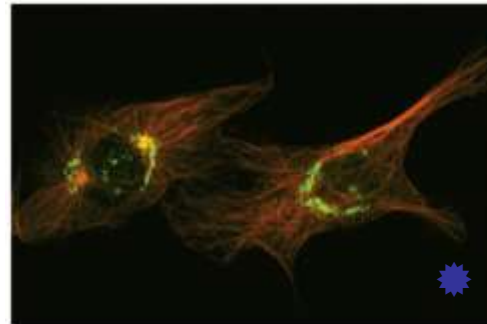
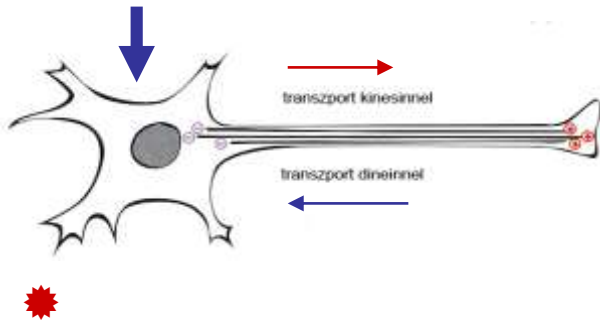
1. Formatartás. Merev struktúrák, belőlük képzett nyaláb erős váz. MT- mérgekre a sejt összeesik.

2. Mozgási pálya az intracelluláris transzportban mozgató fehérjékkel.

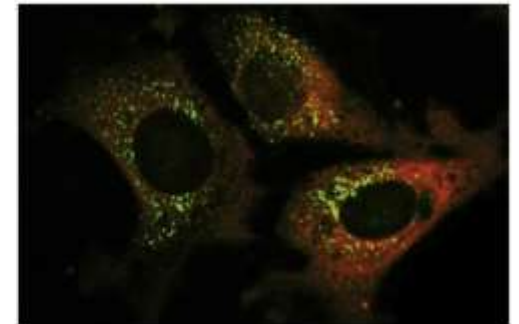
MT rögzített és a mozgató fehérje mozog (vándorol). A vándorlás felhasználható makromolekulacsomagok, vesiculák, stb. gyors szállítására. A szállítandó „árú” kiválogatása, megkötése a mozgató molekula farki végén (ez változatos).

Szállítás iránya: kinesinrel a MT-ok + vége (sejtperiféria) felé, dyneinrel – vég (a sejt központja) felé.

• **gyors axonális transzport.** Idegsejtben szintetikus apparátus a mag körül, innen szállítandók anyagok az axon végén levő synapsisba. MT-ok az axonban, + vég a synapsishoz közel. Szállítás synapsis felé kinesinrel (anterográd transzport), sejt belseje felé dyneinrel (retrográd transzport).

Ép MT-ok, Golgi-app. a mag közelében

MT-ok lebontva, Golgi-complexek szétszórva

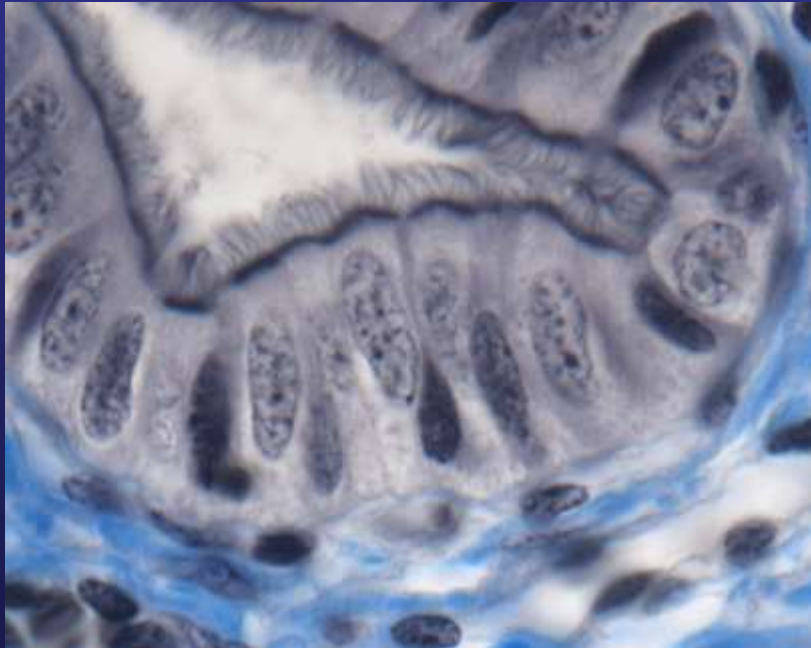
• **Sejtorganelumok helyzete.** Golgi-apparátus dyneinrel a cytocentrum közelében gyűlik össze, szekréciós vakuolumok kinesinrel a sejtmembrán felé vándorolnak.

3. Csillómozgás,

4. Kromoszómák mozgatása a mitosisban, osztódási orsó megnyúlása.

Csilló (kinocilium)

A sejtből kinövő hosszú, hengeres, csapkodó mozgást végző nyúlvány, átmérő $0,25\ \mu\text{m}$, hossza $5-10\ \mu\text{m}$.

Csillós hám fénymikroszkópos képe

Csillók hosszmetzetben. Csillós hámsejt részlete, EM kép

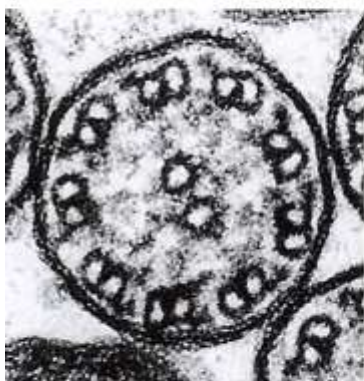
A csilló szerkezete

Főbb részei:

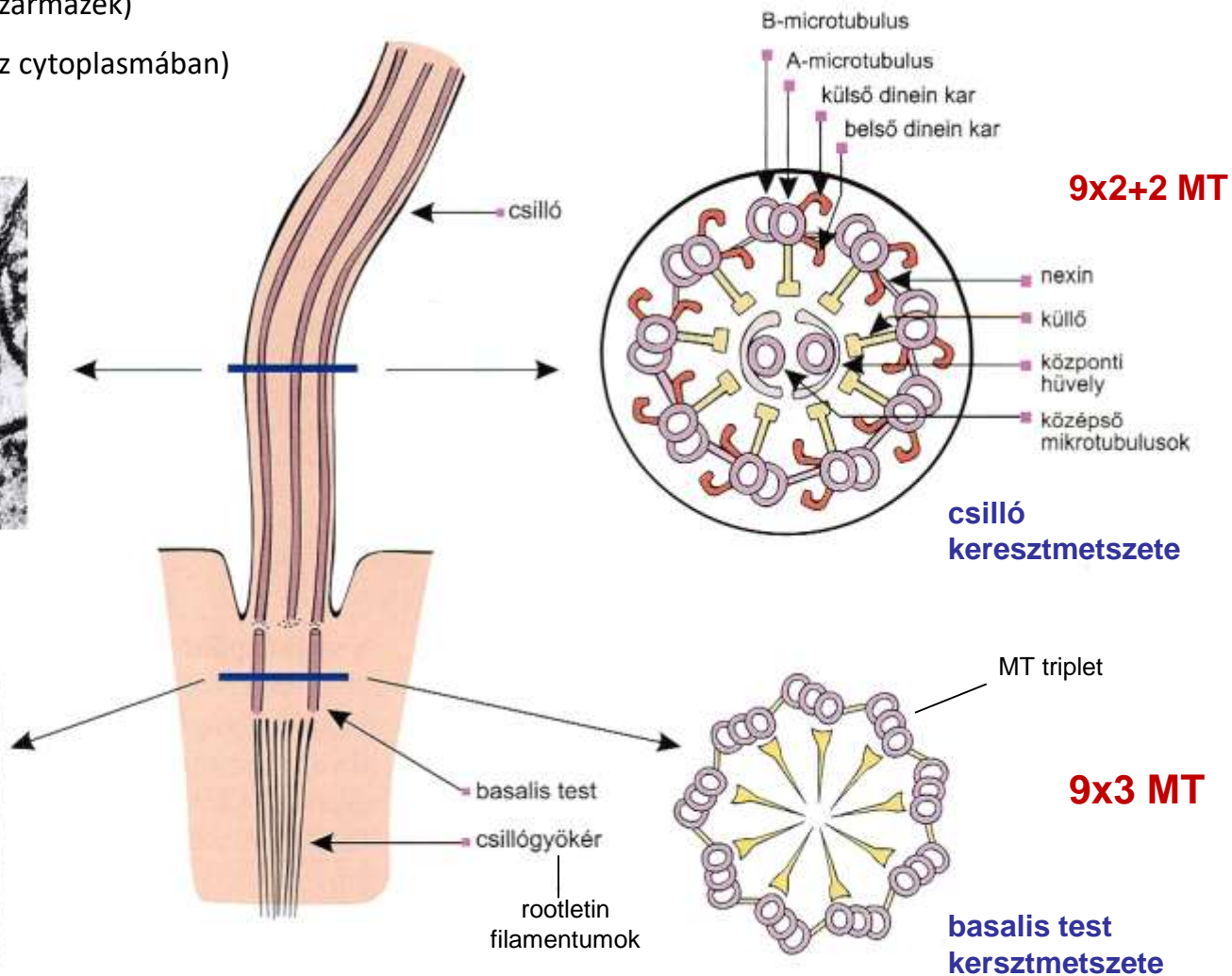
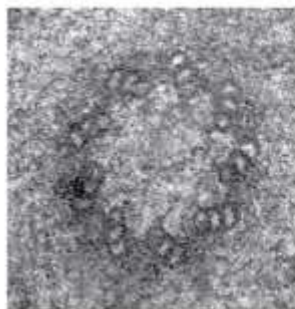
a csilló szabad, mozgó része,

a **basalis test** (centriolumszármazék)

a **csillógyökér** (kihorgonyoz cytoplasmában)

EM képek

Csilló (kinocilium) keresztmetszeti képe

Sejtmembrán borítja.

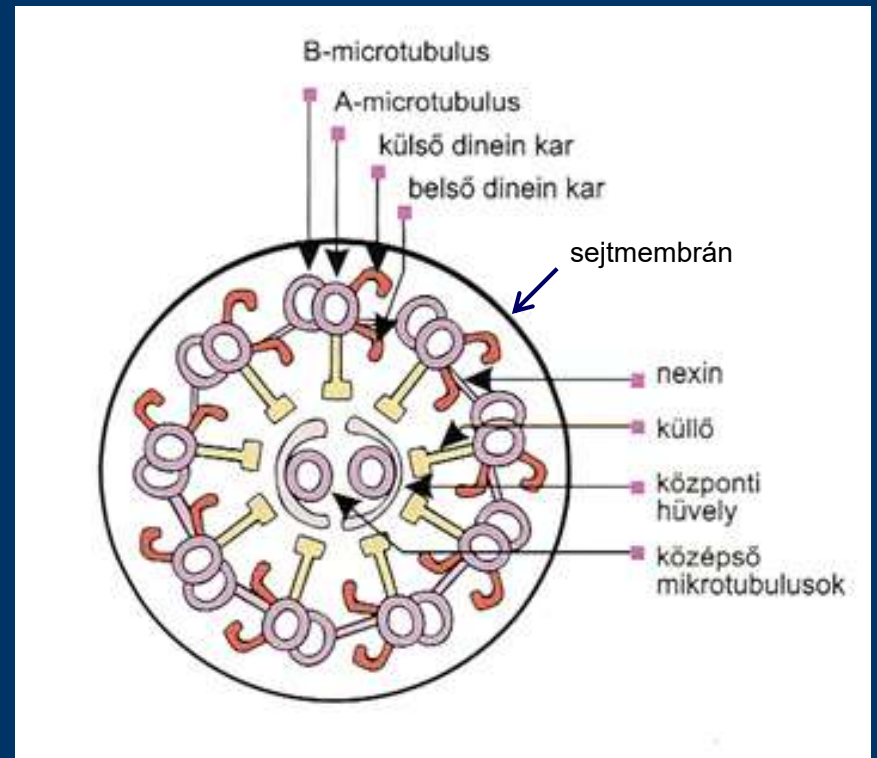
9 db. széli MT-pár és középen 2 db. MT (9x2 + 2 elv). A csilló MT-ok stabilak (acetilált tubulin!)

Dynein-karok: külső ill. belső hosszanti sorban az A MT-on. Külső sorban három, belső sorban kétféjű karok.

Nexin filamentumok (rugalmas fehérjék), a tubuluspárokat kötik össze

Központi hüvely (a két centrális MT körül)

Küllők (radier struktúrák a központi hüvelytől a MT-párokig)

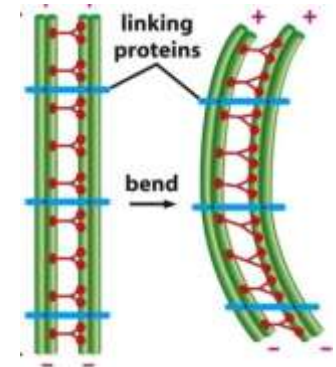
Csillómozgás

Mozgás jellege: gyors csapás, lassú visszahúzódás

Frekvencia: 5-10 csapás/sec

Molekuláris mechanizmus: lényege, hogy az A-tubuluson lévő dyneinokarok a szembenlévő B-tubulushoz kötődnek, konformációváltással fejük elmozdul és elcsúsztatja a B-tubulust, majd leválik. Energia ATP-hasításból. A nexin filamentumok csak bizonyos határig engednek, eredmény: a csilló elhajlik. Bonyolult, csak részletekben ismert tér- és időbeli szabályozó mechanizmus.

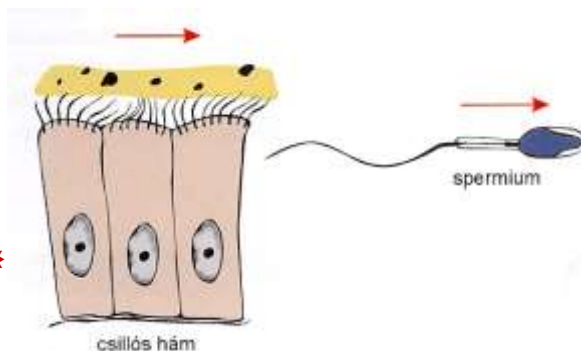
Metachronalis mozgás: csillókkal fedett sejteken időbeli eltolódás az egymás utáni sorok között (összkép: „búzatábla hullámokban hajladozik a szélben”)

A csillómozgás hasznosulása az emberi szervezetben:

1. Csillós hámsejtekénél a sejt rögzített, a csillómozgás fölötté folyadék- ill. nyákréteget mozgat. Példák: Légutak hámja (öntisztulás a garat irányában), petevezeték hámja (folyadékáramlás, petesejt továbbítása)

2. Férfi hímivarsejt (spermium): a sejt mobilis, a fejlett és kissé átalakult csilló (ostor, flagellum) segítségével kigyómozgással úszik

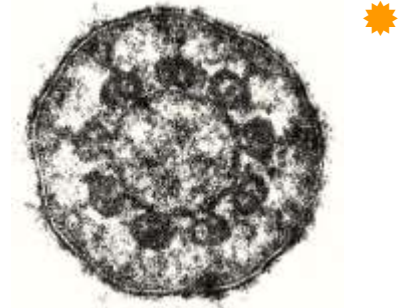
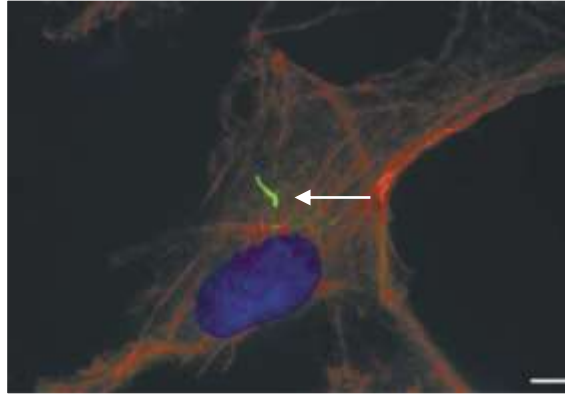
Ostor (flagellum): Csillójellegű, hosszú, kigyómozgásszerűen csapkodó nyúlvány, finom szerkezete hasonlít a csillóéhoz, de bonyolultabb. Egy sejten 1 v. 2 db. Előfordulás: spermium, ostoros egysejtűek.

Dynein hiányában nincs csillómozgás. Kartagener-syndroma: genetikai betegség, a dynein génhiba miatt hiányzik, ezért nincs öntisztulás a légutakban és nincs spermiummozgás (férfi sterilitás)

Primer v. érző csilló

Strukturális jellegzetességei:

- Egy darab sejtenként, az egyik centriolumból nő ki
- Hiányzik a csilló-dynein és a középső két MT (nem motilis), a sejtmembránhoz a MT-pároktól összekötő karok húzódnak.

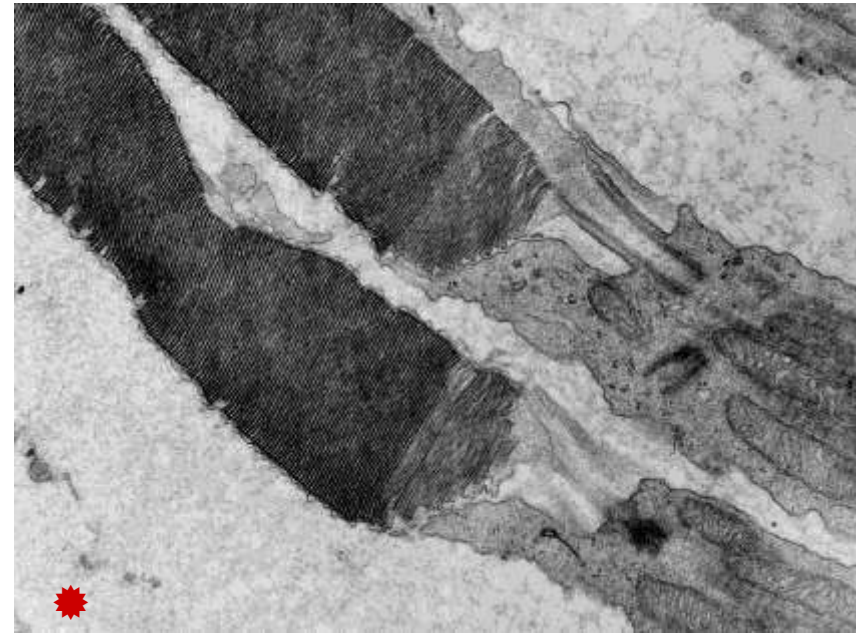
Retinális fotoreceptorsejt érző csillójának keresztmetszete (EM kép)

Funkcionális jellegzetességei:

Membránjába (sejttípusonként eltérő) jelátviteli rendszerek receptorai v. kezdeti szakaszai épülnek be. „Antenna”.

Jellegzetes **példa**: a retina fotoreceptorsejtje (pálcika- és csapsejt).

Ha az érző csilló genetikai hiba miatt nem alakul ki, a jelátviteli rendszer sem működik, ez súlyos fejlődési rendellenességeket okoz.

Az érző csilló hibás működéséhez kötött betegségek: ciliopátiák

Ha az érző csilló a ciliáris transzport defektusa miatt nem fejlődik ki, vagy nem marad fenn, ill. ha a jelátviteli molekulák nem épülnek be a csillóba, súlyos rendellenességek és kóros tünetegyüttesek alakulnak ki.

Példa: a Bardet-Biedl syndroma

A **bbs** fehérjék fontos szerepet játszanak az intraciliáris transzportban és ezáltal a primer csillók kialakulásában és fennmaradásában. Ha hibásak a fehérjék génei, a primer csillók nem fejlődnek ki és emiatt bizonyos jelátviteli rendszerek kiesnek.

Eredmény: súlyos fejlődési rendellenességek és tünetegyüttesek:

photoreceptor degeneráció

szaglásihiány

hallásvesztés

situs inversus

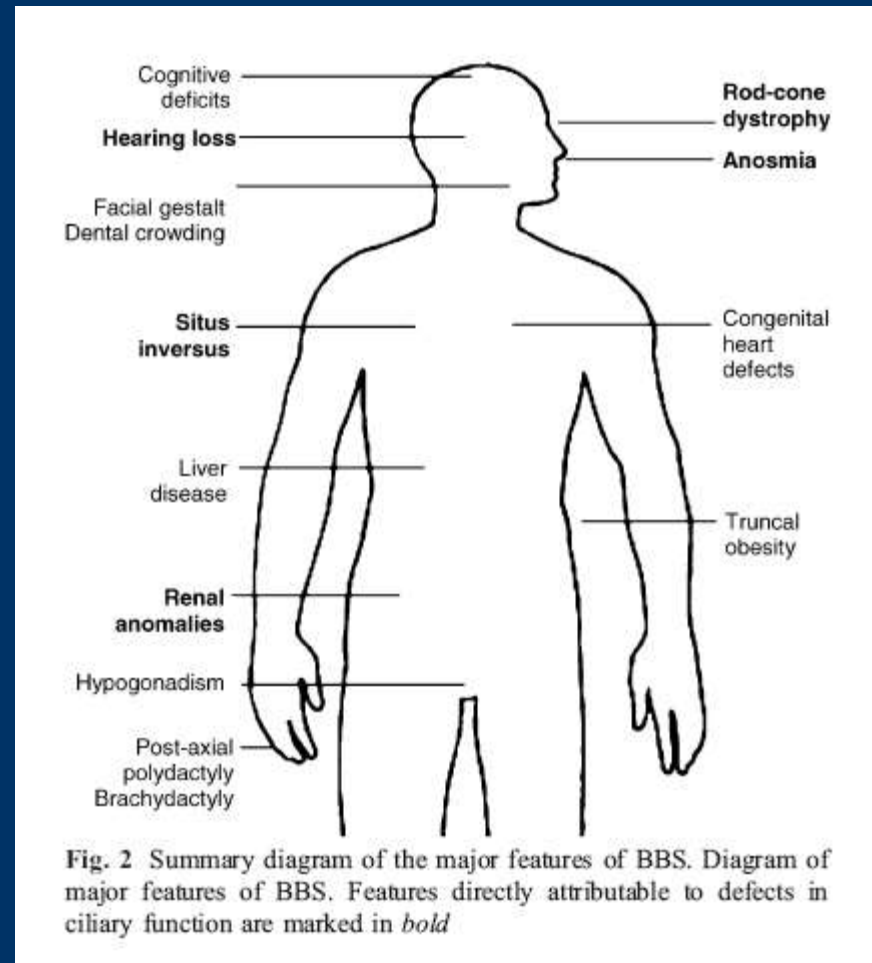
vesefejlődési hibák

kognitív funkciók károsodása

számfeletti vagy összenőtt ujjak

arcejlődési rendellenességek

egyéb: elhízás, szívfejlődési hibák ...

Mikrofilamentumok (MF)

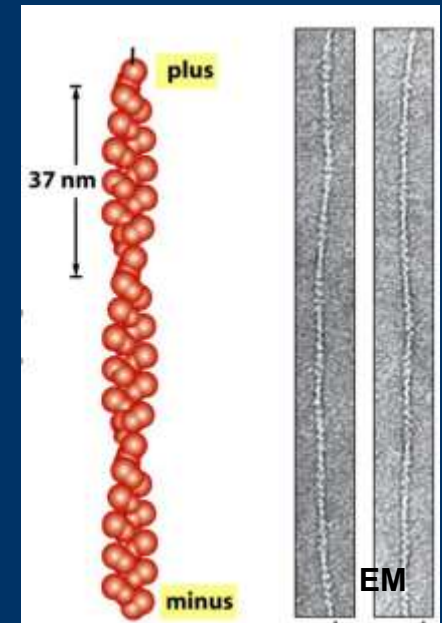
Molekuláris szerkezet: aktin globuláris fehérje, 42 kD, ATP-kötő tasak (G-aktin)
aktinlánc: aktin molekulák egyirányban egymás végéhez kötődnek (F-aktin)
mikrofilamentum: 2 aktinlánc egymás körül csavarodik

Polarizáltság: + vég gyorsabban nő, - vég alig

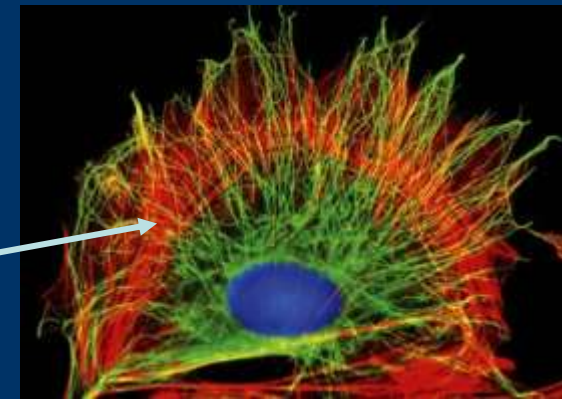
Növekedés: ATP-tartalmazó aktin molekula a + véghez kötődik (self-assembly)

Stabilitás: ATP idővel ADP-vé hidrolizál, ekkor labilisabb az aktinlánc, könnyebben szétesik. Cytosolban az aktin visszacsereéli ADP-t ATP-re, újra felhasználható növekedésre. Dinamikus egyensúly G és F aktin mennyisége között.

Összehasonlítás MT-sal: MF-ok vékonyabbak (6-8 nm), rövidebbek, hajlékonyabbak, gyakran társulnak szövetékké vagy kötegekké.

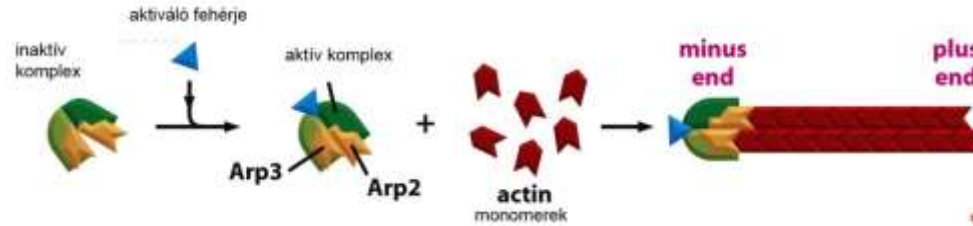

Gyakori elhelyezkedés: a sejtmembrán alatt szöveték (sejt-cortex), jelentősége. Piros fonalak: aktin mikrofilamentumok

MF-hoz társuló fehérjék

Arp komplex: nukleációs hely új MF kinövéséhez. A minus végén marad.

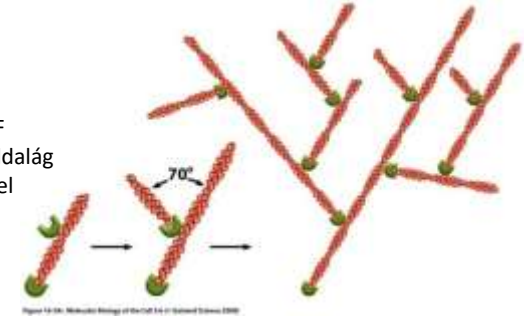

Thymosin: aktin monomerekhez kötve gátolja a polimerizációt

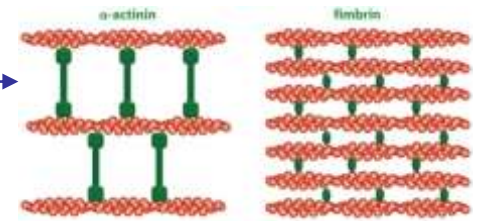
Gelsolin: MF-okat darabolja

Tropomyosin: a MF oldalához kötődve stabilizál

Az Arp komplex a MF oldalához kötődve oldalág növekedését indítja el

Keresztkötő fehérjék: MF kötegben keresztbe köti a MF-okat. **α -aktinin, fimbrin**

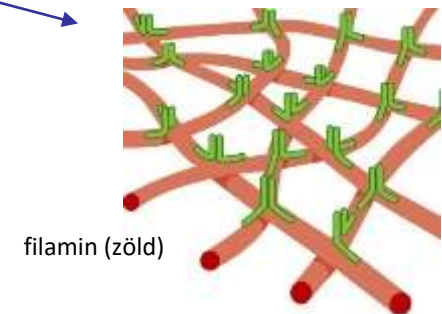

Filamin: a MF-ok kereszteződésében lazán összeköti a MF-okat (szövedék)

capZ: a MF + végére köt, leállítja mind a növekedést és a leépülést, stabilizál

ERM molekulacsalád: MF-okat a membránhoz köti (aktív és inaktív forma)

Spectrin: fibrózus fehérjéből tetramerek, MF-okkal 2D hálózatot alkot (membránváz)

A MF-rendszer mozgató fehérjéje: a myosin

Fej, nyak, fark, dimer, nehéz- és könnyű láncok.

Fejen: ATP- és aktinkötő hely. A mozgás alapmozzanata: a fej elbillenése ATP-kötésre és hasításra.

A myosinfej vándorlásának iránya: a **MF + vége (+ motor)**

A **farokdarab** igen változó az egyes myosinoknál, eszerint változó a kötődési specifitásuk (pl. másik myosin, szállítandó komplex, ...)

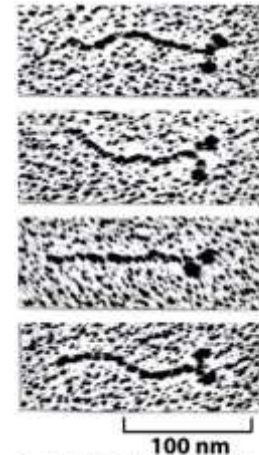

Figure 16-50b Molecular Biology of the Cell 5/e © Garland Science 2008

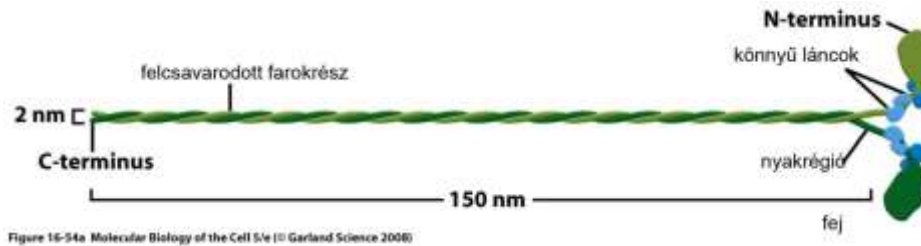
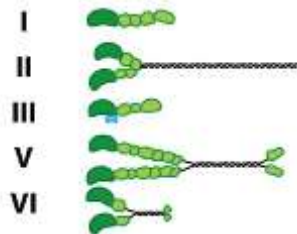

Figure 16-54a Molecular Biology of the Cell 5/e © Garland Science 2008

Molekulacsalád.

Néhány fontosabb típus:

16.8-myosin.mov

16.9-crawling_actin.mov

A MF-ok kísérletes vizsgálatára használt toxinok

Gyilkos galóca (*Amanita phalloides*).
Hatóanyag: **phalloidin**

Drechslera dematoidea
levélgomba anyagcsere-terméke,
hatóanyagai: **cytochalinok**

Latrunculia genusba tartozó
tengeri szivacsok, hatóanyag:
latrunculin

Phalloidin: MF-hoz köt és stabilizál

Cytochalin B: MF + végéhez köt, gátolja a növekedést

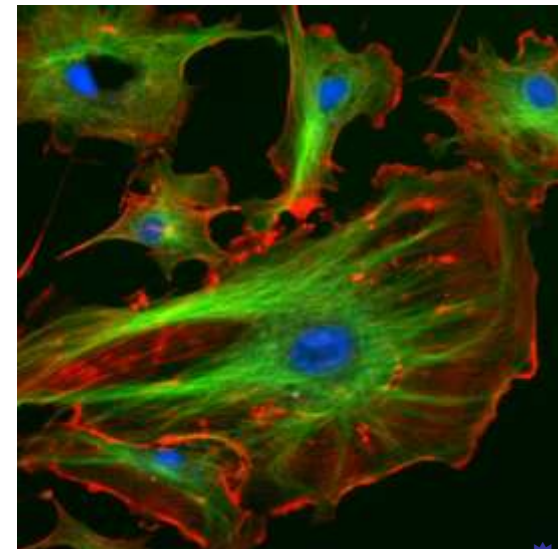
Latrunculin: monomer aktinhoz köt, gátolja a polimerizációt

Felhasználás: gátolják a MF-rendszert, ezért specifikus funkciókiesés tanulmányozható.

Phalloidin a specifikus aktinkötődés miatt az aktin citokémiai vizsgálatára is felhasználható

Citokémia tenyésztett sejteken. Vörös fluorokrómval jelölt phalloidin az aktin sejtvázat mutatja ki

A MF-rendszer funkciói

1. Merevítő, támasztó funkció.

- **Sejt-cortex:** MF szövetek a sejt szélén. A MF-ok kereszteződésénél filamin stabilizál, MF-ok kihorgonyozása a membránhoz. Jelentősége: mechanikai támasz a membránnak és a sejt alakjának. A sejt-cortex külső jelek hatására receptorok és kis GTP-kötő fehérjék (rho, rac, CDC42) közvetítésével átépülhet és különböző nyúlványokat (lamellipodium, filopodium, húzórostok) bocsát ki.

- **Mikrobolyhok:** a sejt felszín merev, ujjszerű kitüremkedései. Váza: MF köteg, a párhuzamos MF-okat fimbrin és villin keresztkötő fehérjék kötik össze, a membránhoz myosin I köti. Jelentősége: a membránfelszín kb. 20x megnövelése.

Kefeszegély: egyetlen sejten többszáz v. ezer mikroboholy szabályos rendszerben (pl. bélhám, vesetubulushám).

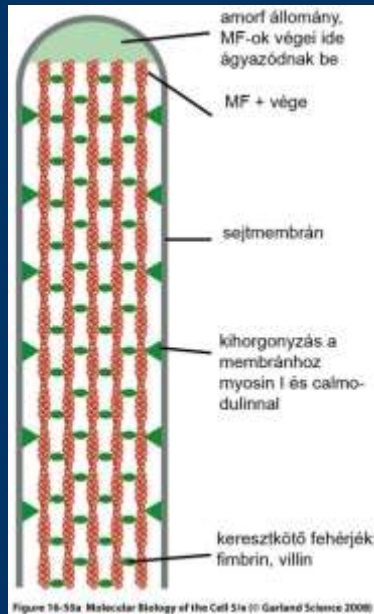
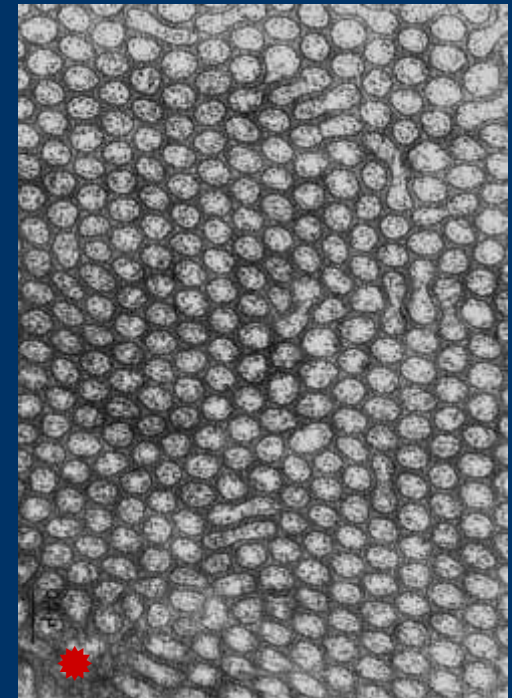
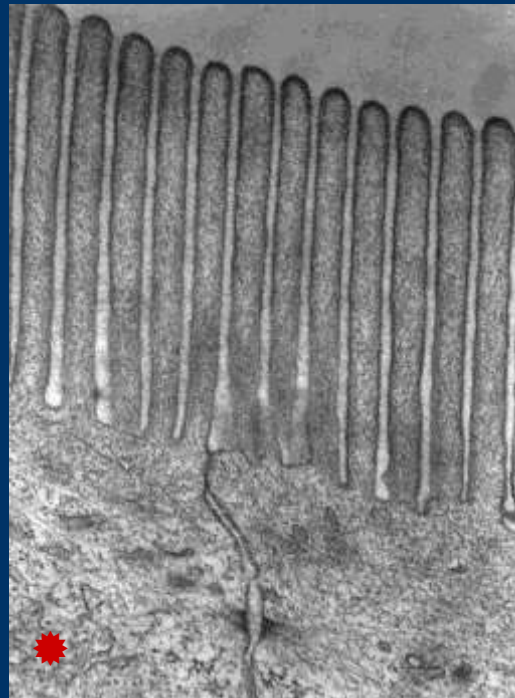

Figure 16-51a Molecular Biology of the Cell 5/e © Garland Science 2008

Mikrobolyh szerkezeti vázlata

Kefeszegély EM képe, mikrobolyhok hossz- és keresztmetszetben

- **Stereocilium:** mikroboholyhoz hasonló molekuláris felépítésű, annál nagyobb struktúra, bizonyos érzékelő sejtek felszínén. Pl. szőrsejtek stereociliumai a belső fülben (mechanoreceptorok).

Stereociliumokból álló köteg a belső fül szőrsejtjein (pásztázó EM felvétel)

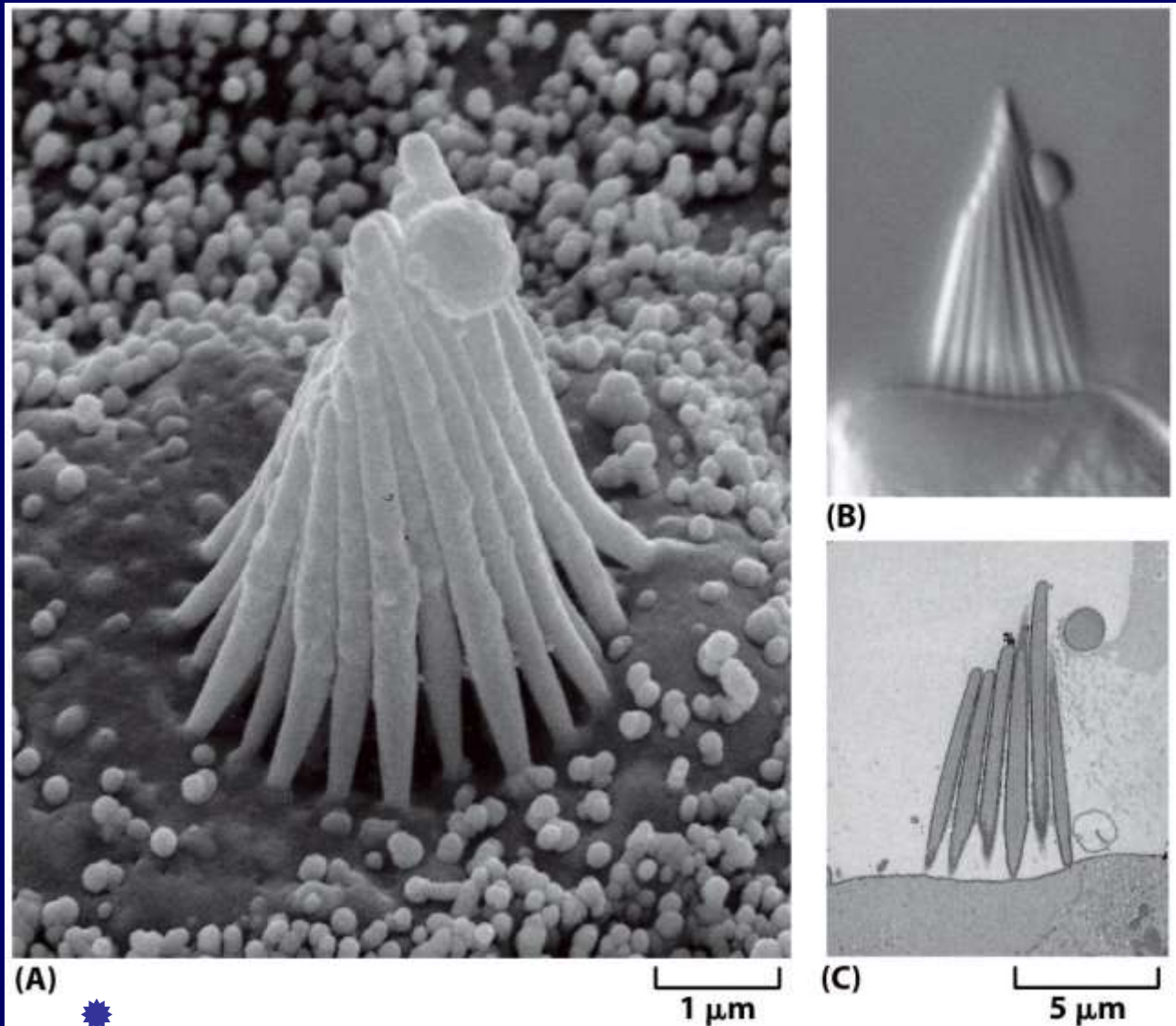

Figure 9-50 Molecular Biology of the Cell 5/e (© Garland Science 2008)

2. Részvétel mozgásfolyamatokban

A.) A cytoplasma sol-gel átalakulása (hígabbá vagy tömöttebbé válása MF-ok lebomlása vagy polimerizációja révén). Többnyire térben és időben szabályozott, jelek és jelátvitel révén. Jelentősége sejtváándorlásban, exocytosisban, stb.

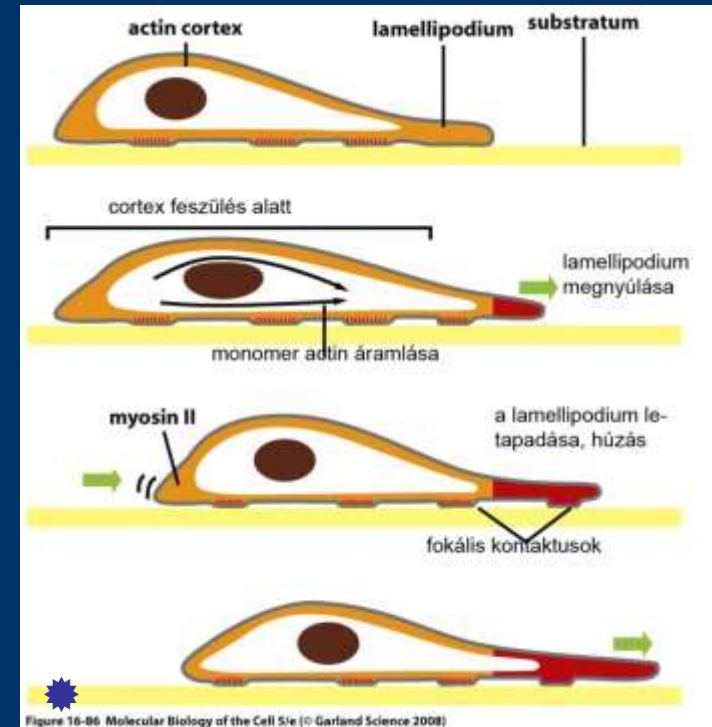
Amöboid sejtváándorlás. A váándorlás képe a mikroszkópban. Elnevezés amöbá-mozgásról.

Példák: granulocyta, makrophag, támasztószöveti sejtek, embryonalis sejtek váándorlása, idegsejt axonjának növekedési kúpja. [22.8-neur_pathfinding.mov](#)

Mechanizmus: a sejt elülső részén lamellipodium nő ki (aktin-polimerizáció!), letapad integrinekkel az alaphoz, a sejt hátsó része kontrahál myosinnal, a hátsó letapadások felszakadnak, a cytoplasma előrébb nyomódik.

Chemotaxis. A váándorlás irányát környezeti kémiai jelek, azok egyenlőtlen eloszlása szabja meg. Pl. baktériumból felszabaduló peptidek, az extracelluláris állomány molekuláris struktúrái. Receptorok a membránban, hozzá csatlakozó jelátvitel a sejtvez felé. [15.2-chemotaxis.mov](#)

[16.2-neutrophil_chase.mov](#)

B.) Aktív mozgások myosinnal.

- **Intracelluláris transzport** MF mentén. Myosinok farki vége szabja meg, mit kötnek (vesiculák, fehérjekomplexek, stb.). A myosin a megkötött szállítmányt a MF + vége felé vándorolva szállítja. Myosin V a legfontosabb.

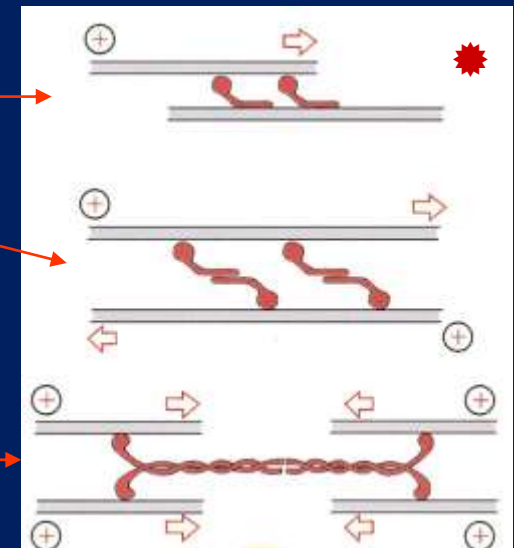

- **Kontrakció, MF-ok elcsúszása (sliding) egymás mellett:**

Aktin MF-ot továbbít egy rögzített aktin MF mellett (pl. **cytoplasma-áramlás** növényi sejtekben)

Ellenkező irányultságú aktin MF-okat csúsztat el egymás mellett, a myosin molekulák farki végükkel egymáshoz társulnak (**kontrakció simaizomsejtben**)

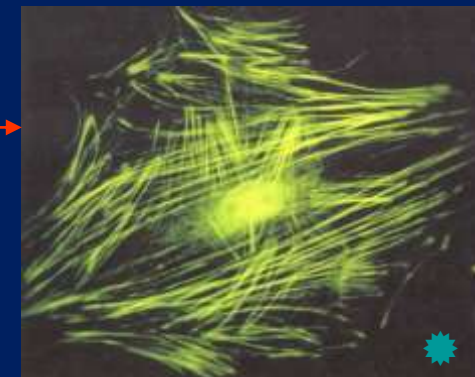
Szimmetrikus rendszer harántcsíkolt izomban. Myosin molekulák (myosin II) köteget alkotnak, két köteg vég-a-véghez összekötődik. A kötegek között MF-ok fésűszerű elrendezésben, + végek kifelé mutatnak. Myosinfejek maguk felé húzzák a MF-okat, a rendszer megrövidül (**harántcsíkolt izomrost kontrakciója**).

- **Megrövidülő MF-köteg.**

Húzórostok. Aktinkötegek kötőszöveti sejtekben. Myosinnal rövideknek.

Kontrakciós gyűrű a sejtostódásban. A membrán alá kötődve és megrövidülve kettéfűzi a cytoplasmát.

Intermedier, 10 nm-es filamentumok (IF)

- 10 nm vastag filamentum,
- fibrózus fehérjékből épül fel,
- igen stabil, húzással szemben igen ellenálló, ritkán épül le,
- evolúcióban új,
- mindkét vége egyforma (nincs polaritás).

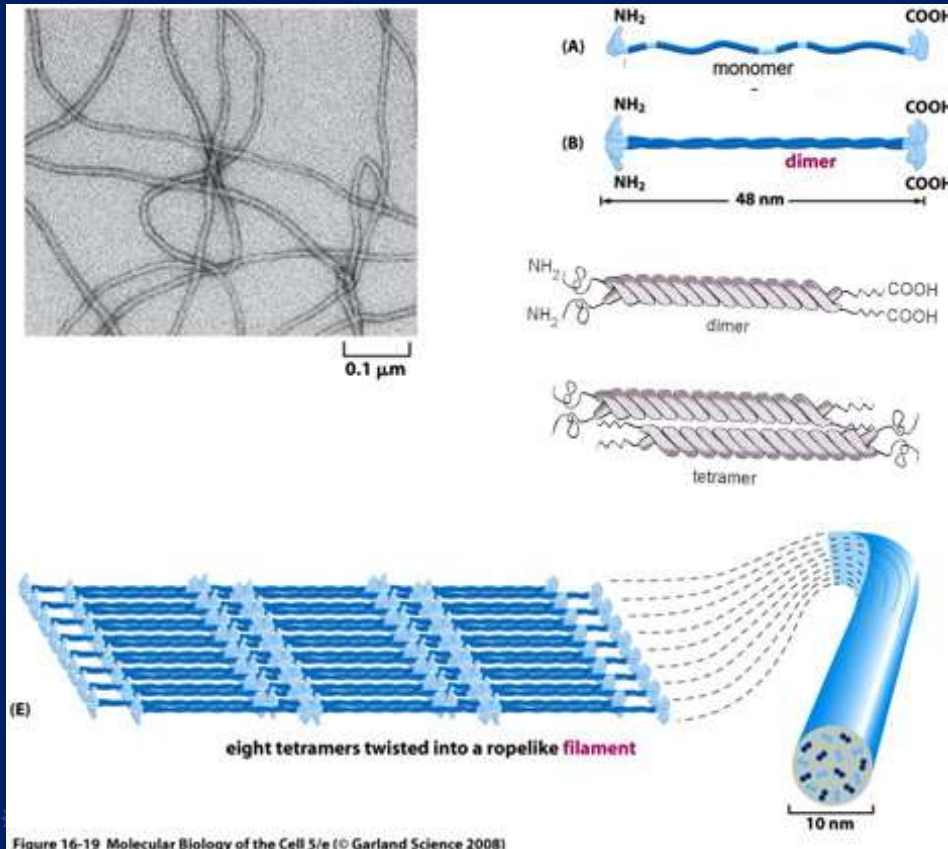
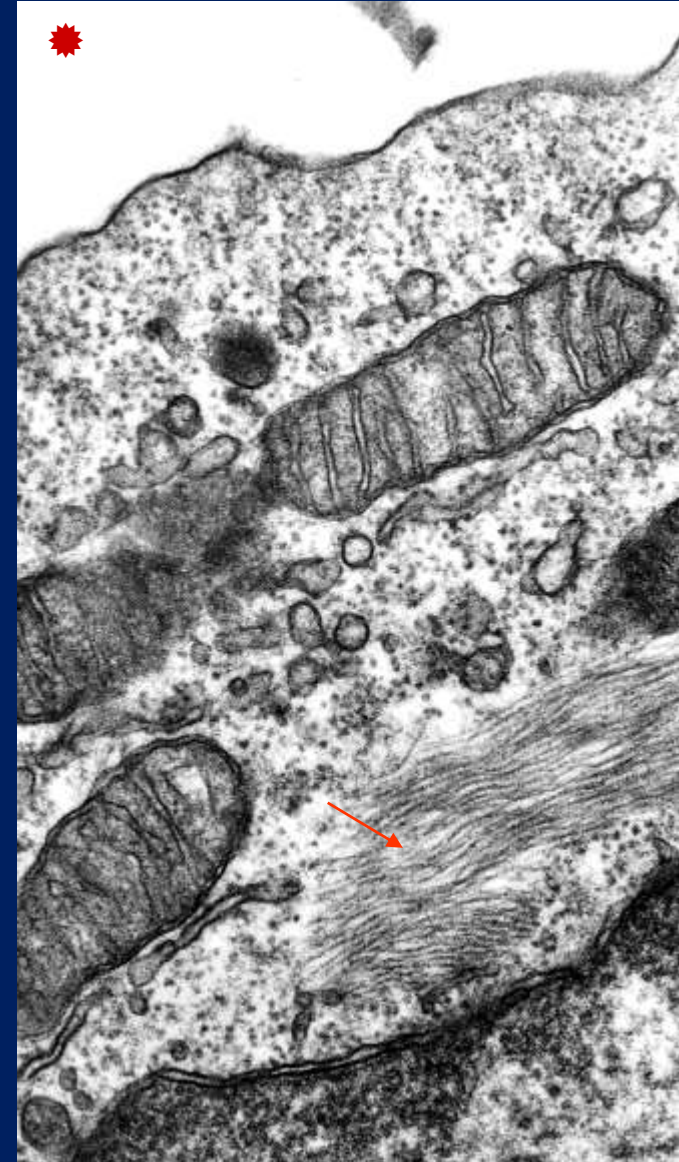

Figure 16-19 Molecular Biology of the Cell 5/e (© Garland Science 2008)

IF molekulacsalád

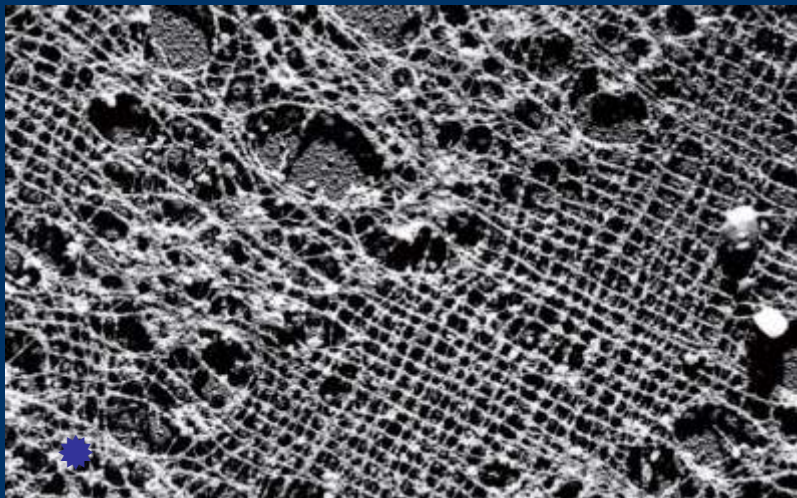
Tagjai a molekula két végén (az N- és C-terminális szakaszon) különböznek lényegesen, alfa-helikális középső szakaszuk hasonló. Különböző sejttípusokra specializálódtak.

1. Keratinok. Hámokban. Sejttípustól és differenciáltsági állapottól függően kül. variációk. Savanyú és bázikus keratinok. Sokféle keratin a bőrhámban és származékaiban. Kihorgonyzás kapcsoló struktúrákhoz (desmosoma, fél-desmosoma). A szaruanyag (köröm, szőr, hámpikkely) legfontosabb komponense.

2. Vimentin és rokonai. Vimentin főként **kötő- és támasztószöveti sejtekben**. Desmin **izomsejtekben**. GFAP (glial fibrillary acidic protein) az idegrendszer támasztósejtjeiben (**glia**).

3. Neurofilamentum proteinek. A **neuronok** IF fehérjéi, többféle variációban.

4. Laminok. Minden sejtmagban, a **magburok belső oldalán** rácsozatot alkot és stabilizálja azt. Sejtosztódásban foszforilációra leválik a magburokról, az destabilizálódik és szétesik vesiculákra. Lamin B membránfehérje a magburok belső membránján, lamin A és C a lamin B-hez kötődő perifériás fehérje.

Lamin IF-okból álló
rácsozat a maghártya
belső felszínén, EM kép

Glia- és neurofilamentumok emberi retinában

Gliafilamentumok
keresztmetszetben

Neurofilamentumok
keresztmetszetben

Mikrotubulusok
keresztmetszetben

Gliafilamentumok hosszmetzetben

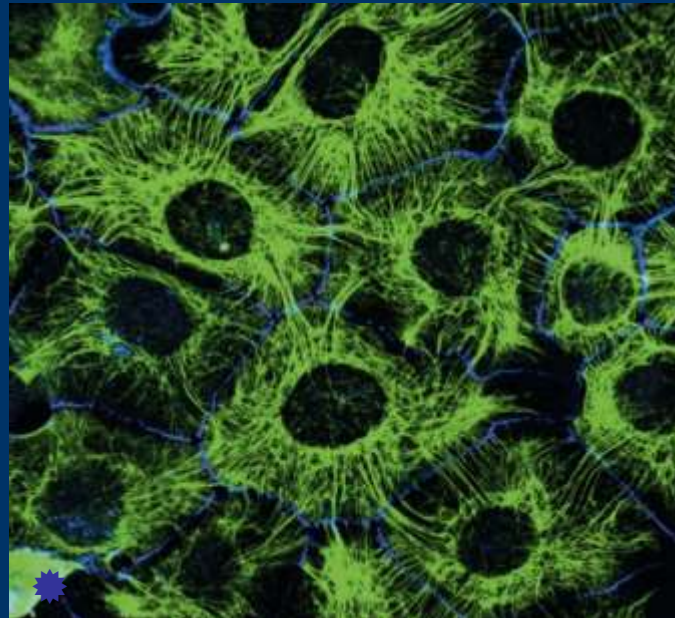
IF-okhoz kötődő fehérjék

Plectin: filamentáris fehérjék, összekötik az IF-okat szomszédos IF-okkal, mikrotubulusokkal, mikrofilamentumokkal, myosin II-vel, sejtmembránnal (a sejtvezeték egységes szerkezetbe foglalása). Genetikai hiba: súlyos betegség, különböző tünetekkel. Bőrhám szétfeszlik (keratin!), izom dystrophia (desmin!), idegi degeneráció (neurofilamentum!).

Filaggrin. Keratinfilamentumokat keresztbekötő fehérjék, keratinkötegeket képeznek.

Keratin-kötegek bőrhám (epidermis) sejtjeiben, desmosomákhoz horgonyzódnak ki, igen ellenálló vázszerkezetet képeznek. További kémiai módosításokkal kompakt, hajlékony, ellenálló szaruanyagot képeznek (hám felső, elszarusodott rétege, szőr, köröm).

Keratinfilamentum-kötegek tenyésztett epidermis-sejteken. FM immuncitokémia.

Felhasznált illusztrációk forrása:

- ✿ Röhlich: Szövettan, 4. kiadás, Semmelweis Kiadó Budapest, 2014
- ✿ Alberts – Johnson – Lewis – Raff – Roberts – Walter: Molecular biology of the cell. 5. kiadás, Garland Science
- ✿ Junqueira – Carneiro: Histologie, 6. kiadás, Springer
- ✿ Röhlich: Saját prep. és/vagy felvétel, ill. rajz